

BOSNA I HERCEGOVINA: Nivo 2 Nadzorna lista

Vlasti Bosne i Hercegovine se ne pridržavaju u potpunosti minimalnih standarda za eliminiranje trgovine ljudima; međutim, one čine značajna nastojanja u tom pravcu. Prepoznavši nove žrtve prisilnog prosjačenja i dosudivši imovinskopravne zahtjeve za četiri žrtve u uspješno okončanoj građanskoj parnici koje su namirene iz imovinske koristi oduzete od trgovaca ljudima, vlasti su pokazale značajna nastojanja u toku izvještajnog perioda. Međutim, vlasti nisu pokazale veća nastojanja u usporedbi s prethodnim izvještajnim periodom. Vlasti su izricale presude žrtvama za djela koja su žrtve počinile kao direktnu posljedicu podvrgavanja trgovini ljudima djelomično zbog neadekvatnih praksi identifikacije žrtve. Policija i socijalni radnici su opravdavali slučajeve prosjačenja na koje su djeca primorana, prisilnog rada i prisilnog sklapanja braka među Romima kao tradicionalne kulturološke prakse. Vlasti nisu pružile zaštitu žrtvama, niti su krivična gonjenja bila usmjerena na žrtvu, nije bilo pristupa pomoći izvan skloništa koja vode nevladine organizacije, a Udarna grupa je bila neefikasna usljed nesudjelovanja relevantnih aktera. Iz ovih razloga je nivo Bosne i Hercegovine spušten na Nivo 2 – Nadzorna lista.

PREPORUKE ZA BOSNU I HERCEGOVINU

Provesti zakon prema kojem je zabranjeno kažnjavati žrtve za nezakonita djela koja su žrtve počinile kao direktnu posljedicu podvrgavanja trgovini ljudima, posebno žrtve trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na činjenje krivičnih djela; formalizirati multidisciplinarni državni referalni mehanizam, kao i unaprijediti zvanične procedure identifikacije žrtava i pružanje pomoći i podrške svim žrtvama bez obzira da li one saraduju sa istražnim organima; obučiti službenike koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama u oblasti identifikacije i upućivanja žrtava, posebno žrtava prisilnog rada i prisilnog prosjačenja; energično provoditi istrage, krivično goniti i kažnjavati počinitelje djela trgovine ljudima, kao i saučesnike među službenim osobama, i izricati kazne koje odgovaraju težini krivičnog djela; provesti pristupe istrazi i krivičnom gonjenju usmjerene na žrtve; uključiti romske zajednice u procese odlučivanja o mjerama zaštite žrtava; dodijeliti dovoljna sredstva za skloništa koja vode nevladine organizacije i izraditi finansijske politike prema kojima će se dodijeliti dovoljna sredstva za pomoć žrtvama; standardizirati usluge pomoći žrtvama u cijeloj zemlji, kao i omogućiti pristup uslugama pomoći i podrške izvan sigurnih kuća i specijalizirane usluge pomoći muškarcima žrtvama trgovine ljudima; povećati proaktivna nastojanja u pravcu identifikacije, posebno identifikacije punoljetnih

žrtava; i unaprijediti saradnju i koordinaciju među akterima na državnom i nižim nivoima, uključujući i dodjelu adekvatnih resursa i imenovanje predstavnika u Udarnu grupu za borbu protiv trgovine ljudima.

KRIVIČNO GONJENJE

Vlasti su smanjile nastojanja na provedbi zakona. Država Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS). Svaki entitet ima političku, zakonodavnu i sudsku vlast. Brčko Distrikt je samoupravna jedinica pod ingerencijom države. Na entitetskom nivou se procesuiraju predmeti interne trgovine ljudima počinjene u entitetima, a na državnom nivou predmeti trgovine ljudima sa međunarodnim aspektom. Prema članu 186. Krivičnog zakona BiH, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada samo ako je žrtva iskorištavana u državi u kojoj nema prebivalište ili čija nije državljanin. Istim članom je predviđena kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina. Prema članu 210. (a) i 210. (b) Krivičnog zakona FBiH, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada i predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Prema članu 198. (a) Krivičnog zakona RS, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada i predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine. Prema članu 207. (a) Krivičnog zakona BD, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada i predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Ove kazne su dovoljno oštre i razmjerne kaznama zaprijećenim za druga teška krivična djela, kao što je silovanje.

Tužilaštvo BiH je provelo istragu protiv tri osumnjičenika (jedna istraga u 2016.) i podiglo optužnicu protiv tri osobe (niti jedna optužnica u 2016.). Sud BiH je osudio četiri trgovca ljudima (dvojicu u 2016.) i dva trgovca ljudima osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci, ali nije dostavio informacije o druga dva počinitelja djela trgovine ljudima. U FBiH je provedena istraga protiv sedam osumnjičenika (četiri u 2016.). Federalno tužiteljstvo je podiglo optužnicu protiv jedne osobe (protiv 21 osobe u 2016.) i sudovi u FBiH su osudili sedam počinitelja djela trgovine ljudima (šest u 2016.). Počinitelji djela trgovine ljudima su osuđeni na kazne zatvora u trajanju od osam mjeseci do tri godine i šest mjeseci. U RS-u je provedena istraga protiv jednog osumnjičenika (protiv dva u 2016.), ali nije bilo krivičnog gonjenja u 2016. i 2017. godini. RS nije izvijestila o presudama izrečenim u 2016. i 2017. godini. U BD je provedena istraga protiv jednog osumnjičenika i podignuta je jedna optužnica protiv jedne osobe. Sud u Brčko Distriktu je osudio jednog trgovca ljudima (dvojicu u 2016.) na kaznu zatvora u trajanju od jedne

godine. Nadležne vlasti su izvijestile da je sudija apelacionog suda u BD oslobodio jednu osobu koju je niži sud prethodno proglasio krivim za djelo trgovine ljudima, navodeći prisilno prosjačenje djece i sklapanje braka s maloljetnom osobom tradicionalnim kulturološkim praksama i običajima Roma.

Za razliku od prethodne godine, vlasti nisu izvijestile o istragama, optužnicama i osuđujućim presudama protiv službenih osoba umiješanih u trgovinu ljudima; međutim, korupcija i umiješanost službenih osoba u izvršenje krivičnog djela trgovine ljudima i dalje predstavljaju znatan problem. Vlasti su nastavile provoditi zajedničke istrage sa Francuskom i Nizozemskom protiv bosansko-hrvatskog bračnog para koji je prisiljavao šestoro romske djece na džeparenje u Nizozemskoj; međutim, nije podignuta optužnica zbog interne disfunkcije i neefikasne obrade dokaza u Tužilaštvu BiH. Osim toga, nepostojanje bilateralnih sporazuma o zaštiti svjedoka stvara prepreke za svjedoke i žrtve da djelotvorno sudjeluju u međunarodnim istragama. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) ima 12 specijaliziranih službenika, među njima tri službenice, ali preostalih 15 agencija nema specijalizirane jedinice i nadležni organi nastavljaju redovno provoditi istrage i podizati optužnice u predmetima prisilnog prosjačenja djece i prisilnog rada tretirajući ih kao lakša djela. Postoji stalna Udarne grupa za borbu protiv trgovine ljudima, kao vladino tijelo zaduženo za koordinaciju odgovora krivičnog pravnog sistema, ali FBiH i državni nivo nisu imenovali tužioce, dok je SIPA rijetko bila prisutna na sastancima. Policijske akademije pružaju osnovni i napredni kurs na temu trgovine ljudima, a vlasti na državnom nivou i dalje organiziraju osnovnu obuku za tužioce i sudije na temu postupanja u predmetima trgovine ljudima. Država je u saradnji s civilnim društvom održala obuku policije, tužilaca i sudija na razne teme povezane s trgovinom ljudima.

ZAŠTITA

Vlasti su donekle smanjile nastojanja u pravcu zaštite žrtava. Vlasti su identificirale 82 potencijalne žrtve trgovine ljudima (44 u 2016.). Od toga je 15 žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, 7 žrtava prisilnog rada, 52 žrtve prisilnog prosjačenja, 7 žrtava prisilnog prosjačenja i seksualnog služenja nedobrovoljne prirode u prisilnim brakovima i jedna žrtva čije iskorištavanje nije prijavljeno (6 žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, 12 žrtava prisilnog rada, 20 žrtava prisilnog prosjačenja i 6 žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada u 2016.); 58 žrtava su ženskog spola i 25 žrtava su muškog spola (26 žrtava ženskog spola i 18 žrtava muškog spola u 2016.); 47 djece

(10 djece u 2016.). Dva podzakonska akta propisuju standardne operativne procedure za identifikaciju i upućivanje žrtava na druge službe. Vlasti su objavile smjernice kao pomoć službenicima na prvoj liniji rada u identifikaciji žrtava trgovine ljudima, koje obuhvataju i listu indikatora, ali su promatrači izvijestili o tome da službenici koji prvi dolaze u kontakt s potencijalnim žrtvama ne znaju koristi smjernice ili ih ne primjenjuju konzistentno i da nema proaktivnih nastojanja u pravcu identifikacije žrtava, posebno punoljetnih žrtava. Vlasti vode sedam dnevnih centara za djecu koji su proveli aktivnosti na terenu skupa sa mobilnim timom na pronalasku djece u prosjačenju u Sarajevu; dnevni centri i mobilni tim su identificirali 130 djece u skitnji i prosjačenju na ulicama grada. Međunarodne organizacije su izvijestile da su policija i socijalni radnici u centrima za socijalni rad opravdavali slučajeve eventualnog prosjačenja na koje su primorana djeca, prisilni rad i prisilni brak u kojem su žrtve Romi kao tradicionalne kulturološke prakse i običaje Roma i ponekad su vraćali djecu u njihove porodice čak i kada su roditelji bili uključeni u eksploataciju svoje djece. Službenici koji dolaze prvi u kontakt s potencijalnim žrtvama su upućivali potencijalne žrtve trgovine ljudima na policiju koja je s njima obavljala razgovor i koja je ovlaštena da obavi zvaničnu identifikaciju žrtve. Međutim, GRETA i jedna NVO su izvijestili da vođenje razgovora i postupak identifikacije u praksi nisu transparentni i da se samo priznaje tužilačka odluka o tome da li je osoba žrtva trgovine ljudima; tužioci često traže od žrtava da sarađuju s organima za provedbu zakona kako bi dobile pomoć i podršku. Prema programima pomoći koji se finansiraju iz budžeta, žrtva treba zvanično dobiti takav status da bi imala pravo na pomoć, a potencijalne žrtve primaju pomoć samo kada NVO ima sredstva iz drugih izvora; organi vlasti su uputili 26 žrtava u skloništa koja vode nevladine organizacije (13 u 2016.).

Vlasti su djelomično finansirale dva specijalizirana skloništa koja vode nevladine organizacije. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je dodijelilo 60.000 KM (36.810 USD) kao pomoć za domaće žrtve trgovine ljudima i u 2016. i 2017. godini. Ministarstvo sigurnosti je dodijelilo 70.000 KM (42.940 USD) za pružanje pomoći stranim žrtvama i u 2016. i u 2017. godini. Sredstva dodijeljena za pomoć žrtvama su disproporcionalno niža za domaće žrtve iako one čine većinu identificiranih žrtava. Neiskorištena sredstva dodijeljena kao pomoć stranim žrtvama su vraćena u državni budžet, ali vlasti nisu izvršile preraspodjelu sredstava za pomoć domaćim žrtvama. Nevladine organizacije su izvijestile o dobroj saradnji sa vlastima, ali im uveliko nedostaju resursi. Vlasti su u saradnji sa nevladinim organizacijama pružile smještaj, psiho-socijalnu podršku, medicinsku pomoć, pravnu pomoć i starateljstvo za djecu. Međutim, pristup mjerama zaštite nije standardiziran i baziran je na

podzakonskim aktima koji nisu pravno obavezujući; prema zakonu RS, žrtve trgovine ljudima imaju pravo na socijalnu pomoć, dok u FBiH i BD žrtve nisu zakonom obuhvaćene kada se radi o toj vrsti pomoći. Žrtve mogu napuštati skloništa koja vode NVO dobrovoljno, nakon što o tome obavijeste osoblje, ali je GRETA izvijestila da ne postoje mehanizmi za pružanje pomoći žrtvama izvan skloništa, kao ni u centrima za socijalni rad u kojima nema resursa niti osoblja koje bi pružalo specijaliziranu pomoć žrtvama trgovine ljudima. U jednom skloništu koje vodi NVO su smješteni muškarci žrtve trgovine ljudima, ali im nisu nuđene specijalizirane usluge. Vlasti su izvijestile o izradi plana reintegracije za svaku žrtvu, kao i stručnu obuku, ali vlasti nisu obezbijedile sredstva za programe reintegracije i promatrači su izvijestili o slučajevima u kojima djeca provedu preko dvije godine u skloništim koja vode NVO usljed sporih sudskih postupaka i nedostatka mogućnosti reintegracije. Prema zakonu, državljani BiH koji su identificirani u inostranstvu imaju pravo na pomoć pri repatrijaciji; vlasti su izvršile repatrijaciju jedne žrtve iz Mađarske u 2017. godini. Strane žrtve imaju pravo na humanitarnu vizu na osnovu koje mogu privremeno boraviti i raditi u BiH i žrtvama je omogućen period refleksije u trajanju od 30 dana u kojem trebaju odlučiti da li će podnijeti zahtjev za vizu.

Vlasti su kažnjavale žrtve za nezakonita djela koja su žrtve počinile kao direktnu posljedicu podvrgavanja bilo kojem obliku trgovine ljudima; prema promatračima, žrtve prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na činjenje krivičnih djela su prekršajno kažnjavane. Organi vlasti su možda deportirali, pritvorili ili ograničili slobodu kretanja nekih žrtava trgovine ljudima zbog neadekvatnih nastojanja na identifikaciji žrtve. Prema entitetskim zakonima prema kojima je „navođenje na prostituciju“ kažnjivo djelo, omogućeno je organima za provedbu zakona da tretiraju djecu dobi 14 i više godina kao maloljetnike koji se dobrovoljno bave prostitucijom, a ne kao žrtve silovanja ili trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja. Vlasti nisu konzistentno provodile istrage ni krivično gonjenje usmjereno na žrtvu; vlasti su ispitivale žrtve više puta i žrtve su se na sudu često pojavljivale pred osobama koje su njima trgovala, čime je prouzročena njihova ponovna traumatizacija. Policija nije na konzistentan način obavještavala zastupnike žrtava o vođenju razgovora sa žrtvom i međunarodne organizacije su izvijestile o slučajevima u kojima su identitet i osobne informacije žrtava procurile u medije i dospjele u javnost. Žrtve mogu podnijeti imovinskopravni zahtjev u toku krivičnog postupka ili mogu pokrenuti građansku parnicu. U 2016. godini je okružni sud prihvatio žalbu jedne NVO koja je podnijela prvi imovinskopravni zahtjev u ime četiri žrtve trgovine ljudima i 2017. godine je sud naredio trgovcima ljudima da svojim žrtvama, ukupno četiri žrtve, isplate 12.100 KM (7.420 USD). Promatrači su izvijestili da su u građanskompravnom

postupku žrtve morale ponovo svjedočiti i prolaziti kroz medicinska vještačenja, čime je prouzročena njihova retraumatizacija, uprkos tome što su počinitelji djela trgovine ljudima već osuđeni u krivičnom postupku.

PREVENCIJA

Vlasti su nastavile ulagati napore na prevenciji trgovine ljudima. Vlasti su nastavile provoditi državni Akcioni plan suprotstavljanja trgovini ljudima za period 2016.-2019. i Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima je izradio godišnji izvještaj. Regionalni monitoring timovi se redovno sastaju, ali služe samo kao forum za razmjenu informacija umjesto da ispunjava svoj namjeravani mandat prema kojem trebaju uspostaviti lokalne referalne mehanizme. Vlada je dodijelila 10.000 KM (6.130 USD) sedam NVO za aktivnosti na podizanju svijesti. Vlada je organizirala studijsku posjetu inspektora rada u Nizozemsku i Francusku na razne teme vezane za prisilni rad, ali inspekcije rada nisu imale resurse za adekvatan inspeksijski nadzor nad agencijama za oglašavanje i zapošljavanje. Vlasti nisu uložile napore da smanje potražnju za komercijalnim seksualnim uslugama i prisilnim radom. Vlada za svoje diplomatsko osoblje nije obezbijedila obuku na temu borbe protiv trgovine ljudima.

PROFIL TRGOVINE LJUDIMA

Kao što je izvještavano u prethodnih pet godina, Bosna i Hercegovina je polazišna, odredišna i tranzitna zemlja za muškarce, žene, djecu i maloljetnike koji se podvrgavaju trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada. U prethodnim godinama su žrtve sa Kube, iz Gambije, Libije i Srbije podvrgavane trgovini ljudima u BiH. BiH je tranzitna zemlja za državljanke Ukrajine koje su podvrgnute trgovini ljudima u Njemačkoj. Punoljetne i maloljetne ženske osobe iz BiH se podvrgavaju trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja unutar zemlje u privatnim stanovima, motelima i na benzinskim pumpama. Ekonomski marginalizirana romska djeca su podvrgnuta prisilnom prosjačenju i služenju u domaćinstvu protiv njihove volje u prisilno sklopljenim brakovima. Žene i djevojke iz evropskih zemalja se podvrgavaju trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja unutar zemlje. Žrtve iz BiH su podvrgnute trgovini u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada u sektoru građevinarstva i drugim sektorima u zemljama širom Evrope, uključujući Hrvatsku, Francusku, Srbiju, Sloveniju i Austriju. Korupcija stvara sredinu koja pogoduje određenim pojavnim oblicima krivičnog djela trgovine ljudima.